

РОЗДІЛ VI. ПРОБЛЕМИ ЗАГАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

УДК 373.5.015.31:[808.5:005.336.2]:004

Вікторія Герман

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
ORCID ID 0000-0002-2915-7330

Єлизавета Венюкова

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
ORCID ID 0000-0002-2031-634X
DOI 10.24139/2312-5943/2024.06/331-342

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ (ІКТ) У ФОРМУВАННІ РИТОРИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ СТАРШОЇ ШКОЛИ

У статті визначено значення та потенціал інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у процесі формування риторичної компетентності учнів старшої школи. Проаналізовано сучасні підходи до використання цифрових інструментів для розвитку мовленнєвих навичок, комунікативної культури та вміння впевнено презентувати свої думки. Визначено риторичну компетентність як сукупність знань, навичок і вмінь, необхідних для створення ефективного публічного виступу. ІКТ розглядаються як інструмент для підвищення ефективності освітнього процесу.

Ключові слова: відеоаналіз, інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ), критичне мислення, мовленнєва культура, освітні інновації, освітні технології, риторична компетентність, риторичні навички, технології навчання.

Постановка проблеми. У сучасному суспільстві, яке характеризується стрімким розвитком цифрових технологій, вміння ефективно комунікувати, презентувати свої ідеї та впливати на аудиторію стає однією з ключових компетентностей. Формування риторичної компетентності, яка охоплює навички аргументованого мовлення, переконливої комунікації та впевненої публічної презентації, є важливим завданням сучасної школи. Але традиційні методи викладання риторики часто не враховують потреби сучасних учнів, які звикли до використання цифрових технологій у повсякденному житті. Відсутність інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у процес навчання може призводити до низького рівня зацікавленості учнів і недостатнього засвоєння навичок риторики.

Проблему вбачаємо в пошуку ефективних способів використання ІКТ для формування риторичної компетентності учнів старшої школи, які б не лише підвищували мотивацію до навчання, але й забезпечували якісний розвиток мовленнєвої культури та комунікативних умінь.

Необхідно дослідити, як саме цифрові інструменти можуть інтегруватися в освітній процес для досягнення цих цілей.

Аналіз актуальних досліджень. Сучасні дослідження активно висвітлюють важливість розвитку риторичної компетентності в умовах глобалізації та цифровізації освіти. У працях багатьох науковців наголошується, що формування риторичних навичок в учнів старшої школи є одним із ключових завдань сучасної освіти, бо ці вміння необхідні для успішної соціалізації, професійного зростання та активної громадянської позиції.

Основні аспекти формування риторичної компетентності учнів представлені в численних дослідженнях науковців (Н. Голуб, О. Іонова, Л. Щербак, В. Безверха, А. Єрмаков та ін.), які вважають, що риторична компетентність охоплює здатність створювати й виголошувати публічні виступи, логічно аргументувати свої думки та взаємодіяти з аудиторією. Проте дослідники звертають увагу на те, що традиційні методики навчання часто не відповідають викликам сучасного інформаційного суспільства. Результати досліджень Т. Глазунової, І. Пустовіт та ін. демонструють ефективність використання мультимедійних презентацій, відеозаписів виступів учнів і платформ для відеоаналізу.

Інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій у процес формування риторичної компетентності є перспективним напрямом розвитку сучасної освіти. Тому подальше дослідження ефективних методик і моделей використання ІКТ у цьому процесі вважаємо надзвичайно актуальним.

Мета дослідження – проаналізувати можливості та ефективність використання інформаційно-комунікаційних технологій у формуванні риторичної компетентності здобувачів освіти старшої школи; обґрунтувати доцільність інтеграції цифрових інструментів у навчальний процес для розвитку мовленнєвої культури та комунікативних навичок.

Методи дослідження. Особливості предмета дослідження потребують комплексного підходу до його аналізу та використання різноманітних загальнонаукових і лінгво-літературознавчих методів. Серед них – емпіричний метод спостереження, порівняльно-типологічний, біографічний, культурно-історичний, порівняльний, еволюційний та інші.

Виклад основного матеріалу. Основи риторичної грамотності формуються у школі, яка виховує духовно зрілу, активну мовну особистість із розвиненою комунікативною культурою та риторичними

цінностями. Риторична компетентність як складова ключових компетенцій старшокласників відіграє важливу роль у їхньому навчанні та підготовці до самостійного життя. Риторичну компетентність учня старшої школи розуміємо як здатність чітко, переконливо, аргументовано й логічно висловлювати свої думки, розуміти інших та успішно будувати комунікацію. Це вимагає впровадження системного підходу до навчання та використання сучасних методик.

Прикметна риса сьогоднішніх реалій – потужний розвиток мовленнєвих комунікацій. Це означає, що слово є ще й інструментом впливу на співрозмовника під час вирішення конфліктних ситуацій на рівні державного, професійного або особистісного спілкування. Тобто мистецтво переконання є наразі одним із найважливіших компетентностей гармонійно розвиненої особистості (Вдович, 2017).

У сучасній освіті відбувається етап реформування, що передбачає врахування суспільних функцій української мови та зумовлює цим унесення значущих змін до програм, зокрема введення в старших класах елементів риторики. Цей розділ залучений до програми з метою посилення практичного спрямування мовного курсу, щоб задовольнити суспільний інтерес до риторики як науки і мистецтва слова, а також нагальну потребу піднесення мовленнєвої культури учнів (Голуб, 2012).

Н. Голуб трактує риторичну компетентність учня старшої школи як здатність «ефективно використовувати мовно-риторичні знання, уміння задля гармонізації всіх видів спілкування, досягнення комунікативної мети, утвердження вищих морально-етичних і патріотичних ідеалів суспільства», серед її важливих складників виокремлює три групи риторичних умінь: докомунікаційні (спрямовані на реалізацію завдань чотирьох розділів риторики: «Інвенція», «Диспозиція», «Елоквенція», «Меморія»), комунікаційні (пов'язані з виголошенням промови і контактом з аудиторією) та післякомунікаційні (забезпечують спадання інтелектуально-психологічної напруги (так зване інтелектуально-психологічне розвантаження), «перегляд» і критичне оцінювання власного виступу) (Голуб, 2012).

Під час дослідження ми підходимо до поняття риторичної компетентності як ключової складової комунікативної компетентності учнів, яка передбачає вміння ефективно й переконливо висловлювати свої думки, адаптуючи мову до аудиторії, ситуації та комунікативної мети. У старшій школі формування цієї компетенції стає важливим

завданням, бо випускники повинні бути готовими до подальшого навчання, професійної діяльності та соціального життя.

На наш погляд, цілі формування риторичної компетентності охоплюють:

- розвиток здатності ясно висловлювати думки відповідно до ситуації спілкування;
- формування культури мовлення, вміння уникати кліше, суржикових або жаргонних висловів;
- опанування прийомів аргументації, аналізу і спростування контраргументів;
- виховання навичок невербальної комунікації: жестів, міміки, інтонації тощо.

Завдання полягають у забезпеченні мотивації до спілкування, розвитку творчих здібностей, умінь будувати переконливі публічні виступи, адаптуючись до аудиторії та її потреб.

У XXI столітті навчальний процес став значно динамічнішим і різноманітнішим завдяки впровадженню інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ): змінюється роль, спосіб, швидкість та ефективність використання інформації у процесі навчання, характер здобуття і поширення знань, відкриваються перспективи для оновлення змісту навчання та методів викладання, а також змінюється роль викладача в навчальному процесі. Як зазначає Р. Гуревич, використання ІКТ у навчанні має низку переваг, зокрема:

- організацію пізнавальної діяльності через моделювання;
- ефективне закріплення знань, формування вмінь і навичок;
- автоматизований контроль навчальних результатів;
- імітацію реальних ситуацій за допомогою мультимедійних засобів;
- активізацію освітнього процесу завдяки прискоренню темпів навчання, індивідуалізації підходу та збільшенню активного часу для викладачів і здобувачів;
- інтеграцію візуальних і звукових форм інформації у навчальні програми (Гуревич, 2012).

Ці можливості забезпечують більш ефективно та гнучке навчання, яке відповідає сучасним освітнім потребам.

Вважаємо, що інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) відіграють ключову роль у формуванні риторичної компетентності в школі. Вони не лише забезпечують здобуття необхідних знань, а й

сприяють емоційному впливу на почуття учнів, розвитку естетичних уподобань і смаків. Особливу увагу варто приділити сучасним технологіям, які значно розширюють можливості отримання та передавання інформації, сприяють засвоєнню риторичних знань, а також удосконаленню риторичних умінь і навичок.

Основні засоби ІКТ можна розділити на 6 груп, які зазначені у таблиці 1.

Таблиця 1

Основні засоби ІКТ



У контексті вивчення риторики використання цих технологій стимулює діалог у навчальному процесі, забезпечує розвиток зворотного зв'язку, підвищує мотивацію до навчання, сприяє самостійності, творчості та креативності. Це також дозволяє вдосконалювати підготовку та проведення публічних виступів, аналізувати й моделювати професійні ситуації з точки зору риторичної діяльності, що є важливими аспектами всебічного розвитку учнів (Сучасні інформаційні технології, 2018).

Розглянемо детальніше декілька із вищезазначених засобів ІКТ. Ефективний розвиток риторичних умінь значно полегшується завдяки аналізу чужого мовлення. Використання відеотехнологій дозволяє демонструвати найкращі приклади ораторської техніки та майстерності. Доцільно використовувати короткі відеоматеріали, відеолекції або відеоуроки з ораторського мистецтва, а також записи виступів видатних українських і світових ораторів.

Учні можуть аналізувати риторичні вміння своїх однокласників, а також розглядати відеоматеріали за участю професійних ораторів – науковців, акторів, політиків або досвідчених психологів. Такі

матеріали можна обговорювати разом із викладачем або використовувати для самостійної роботи.

Розгляньмо, як у декілька етапів повинен відбуватися аналіз риторичних умінь однокласників за допомогою відеозапису публічних виступів.

У першу чергу має відбутися підготовка до виступу, під час якої учні отримують завдання підготувати коротку промову (до 5 хвилин) на певну тему, наприклад, «Вплив соціальних мереж на підлітків».

Після цього здобувачі освіти починають робити підбір інформації, використовуючи різні риторичні прийоми: аргументацію, емоційний вплив, логічну структуру.

Наступним етапом має бути виступ перед аудиторією або виступ і запис своєї промови на відео (використовуючи смартфон чи комп'ютер). Якщо це відбувається в онлайн середовищі, то записи завантажують на спільну освітню платформу (Google Classroom, Padlet, Microsoft Teams тощо).

Після перегляду всіх промов подальший етап передбачає аналіз за критеріями. Кожен клас може прийняти свої критерії, проте аналіз обов'язково має включати:

- структуру виступу (логічність, послідовність, наявність вступу, основної частини та висновку);
- виразність мовлення (інтонація, гучність, чіткість вимови);
- зоровий контакт і жести (відкритість, природність);
- аргументація та переконливість (наскільки сильні аргументи, приклади, факти).

Після цього відбувається зворотній зв'язок: охочі залишають коментарі й рекомендації під відео свого однокласника, вказуючи на сильні сторони й моменти, які варто покращити, а мовець дякує і запевняє, що побажання візьме до уваги в майбутньому.

Учитель упродовж аналізу і зворотного зв'язку модерує обговорення та дає загальні рекомендації. Такий підхід допомагає учням навчитися аналізувати й критично оцінювати власні виступи. Вони вчаться не тільки говорити, а й слухати та надавати конструктивний зворотній зв'язок.

Корисно детально досліджувати різні аспекти риторичної діяльності: слухати публічні виступи, бесіди, інтерв'ю, вебінари чи інтернет-тренінги. Під час цього аналізувати як вербальні, так і невербальні засоби усного мовлення, звертати увагу на психологічні

аспекти ораторського мистецтва, включаючи внутрішні якості особистості, манеру поведінки, зовнішній вигляд, а також культуру ораторського мовлення.

Сучасні учні – це нове покоління, яке не уявляє свого життя без соціальних мереж та віртуального спілкування, тому аналіз сучасного медіапростору, включаючи традиційні засоби масової інформації (радіо, кіно, телебачення) та новітні соціальні платформи (YouTube, блоги, подкасти), є важливим завданням для формування риторичної компетентності. Новітні медіа відкривають нові можливості, зокрема використання наочності (анімація, комп'ютерна графіка, моделювання), забезпечують ефективний зворотний зв'язок і персоналізований підхід (віртуальна реальність), а також надають широкий доступ до різноманітної інформації через телекомунікації. У зв'язку з величезним обсягом інформації в сучасних медіа, необхідно навчитися критично працювати з даними. Потрібно аналізувати риторичку медіа, зокрема їх вплив на суспільство за допомогою спеціально побудованих речень, слів, невербальних засобів і текстів, які часто можуть бути маніпулятивними, і розвивати навички протидії таким маніпуляціям (Ісаєнко, 2019).

Можна, наприклад, запропонувати учням розглянути й проаналізувати конкретну статтю, в якій є провокації та маніпуляції.

ШОК! ОСВІТНЯ РЕФОРМА ПОЗБАВИТЬ ШКОЛЯРІВ МОЖЛИВОСТІ ОТРИМАТИСЯ ЗНАННЯ!

Уряд ухвалив катастрофічне рішення, яке знищить освіту в країні!

Вже з наступного навчального року школярів позбавлять традиційної системи навчання. Більше не буде ніяких оцінок – це повноцінне знищення освіти та підготовка до повного переходу на платне навчання!

Експерти б'ють на сполох: нова система призведе до того, що вчителі масово звільняться з роботи, а рівень знань школярів впаде до нуля! Батьки в паніці! Адже тепер саме вони відповідають за навчання дітей, а не школа!

Якщо ми зараз не зупинимо цю реформу – майбутнє наших дітей буде під загрозою!

Поширюйте цю інформацію, а також пишіть власні думки з цього приводу у коментарях, щоб уряд почув голос народу!

Після прочитаного учні повинні проаналізувати подану статтю за критеріями: джерело – офіційне, блог, соцмережа; чи є посилання на першоджерела, факти vs думки – чи є підтверджені факти або переважають емоційні судження; маніпуляції – наявність перебільшення, спотворення фактів, підміна понять; заголовок – чи є в ньому сенсаційність, емоційність, заклики до дії.

Маючи конкретний алгоритм, проаналізуємо подану вище статтю і доведемо, що це суцільний фейк і маніпуляція. У статті наявні всі маркери маніпуляцій:

- Сенсаційний заголовок – використання слів «ШОК», «катастрофічне рішення», щоб викликати емоційний відгук.
- Не зазначено посилань та інших офіційних джерел, адже новина взята із Фейсбук сторінки сумнівної групи. Використовують прийом «невдомих експертів», адже немає жодних доказів, хто саме б'є на сполох.
- Перебільшення – зовсім немає конкретних фактів у тексті новини, лише узагальнення («освіту знищують», «змусять», «знання впадуть до нуля»).
- Заклики до паніки – «батьки в паніці», «уряд має почути народ», що спрямовано на емоції, а не на логіку.
- Конспірологія – натяк на прийнятий мотив влади («підготовка до платного навчання»).

Таким чином, кожна група здобувачів освіти аналізує і пояснює, як саме автори намагалися вплинути на читача (наприклад, емоційні фрази, надмірний тиск, заклик до дій). Учитель узагальнює висновки учнів, пояснює поширені техніки маніпуляцій (наприклад, фейкові експерти, емоційний тиск, відволікання від головного). Окрім цього, учні можуть поділитися власним досвідом: чи стикалися вони з фейковими новинами у соцмережах та яких правил варто дотримуватися у сучасному онлайн середовищі.

Після виконання цього завдання учні навчаться критично мислити, перевіряти джерела, висловлювати власну думку, відрізнити факти від думок та розпізнавати маніпуляції в інформаційному просторі.

Варто зазначити, що надзвичайно важливо під час формування риторичної компетентності – дотримуватися основних принципів навчання. Перш за все, процес навчання повинен базуватися на поступовому ускладненні завдань – від базового розуміння основ риторики до опанування технік переконливого мовлення. Уроки повинні

включати інтерактивні методи: дебати, дискусії, рольові ігри та моделювання реальних комунікативних ситуацій. Безумовно, необхідно враховувати рівень мовленнєвого розвитку кожного учня, його особистісні характеристики та інтереси. До того ж, важливо навчати риторики у контексті реальних життєвих ситуацій, таких як захист проекту, публічні виступи, створення презентацій (Герман, 2023).

Формування риторичної компетентності старшокласників можна досягти завдяки формам навчальної діяльності зазначених у таблиці 2.

Таблиця 2

Форми навчальної діяльності для розвитку риторичних навичок



У шкільному середовищі можна організувати клуби ораторського мистецтва, де учні практикуватимуть підготовку та проведення виступів. Важливими також є конкурси ораторського мистецтва або дебати на рівні школи, регіону чи навіть країни. Окрім цього, варто застосовувати групові проекти, бо взаємодія в групі вимагає вміння доносити свої ідеї до інших та ефективно співпрацювати та допоможе оцінити свою дикцію, міміку, структуру висловлювання.

Розгляньмо приклад одного із групових проектів, який навчить учнів чітко та переконливо доносити свої ідеї, розвивати навички аргументації, публічних виступів та ефективної командної роботи, – «Соціальна реклама: Впливай словом!». Він складається із таких етапів:

На першому етапі відбувається формування команд, кожна група отримує завдання створити соціальну рекламну кампанію на одну із запропонованих тем: «Боротися чи ігнорувати булінг?», «Вплив

гаджетів на спілкування», «Як бути екологічно свідомим?», «Чи варто довіряти блогерам у соцмережах?». До того ж, групи можуть обрати свою тему, якщо вона відповідає загальному спрямуванню.

Після цього кожна команда збирає інформацію, статистику та думки експертів щодо теми. Аналізує, які маніпулятивні техніки можуть використовуватися у ЗМІ щодо цієї теми. А також визначає ключові послання (меседжі), які хоче донести до аудиторії.

Наступним етапом йде розробка рекламного матеріалу, коли здобувачі освіти створюють один або кілька видів рекламної продукції: відеоролик (1–2 хвилини) – міні-реклама або соціальний ролик, постер або інфографіка – яскравий візуальний заклик до дії, живий виступ – коротка презентація перед класом.

Коли матеріал готовий – кожна команда представляє свою соціальну рекламу, при цьому пояснює ключову ідею та аудиторію, на яку вона розрахована, виступає перед класом з аргументованою промовою, чому ця тема важлива, демонструє створений відео- або візуальний контент.

Наприкінці, після презентацій, групи оцінюють переконливість, виразність мовлення, логіку аргументації; обговорюють, чи вдалося команді донести свою ідею ефективно; аналізують, які методи риторики спрацювали найкраще.

Учитель при цьому виступає не лише інструктором, а й наставником, який допомагає учням розкрити свій потенціал. Важливими є:

- створення атмосфери довіри та підтримки;
- мотивація учнів до активної участі у комунікативних заходах;
- використання різноманітних методів оцінювання (самооцінка, взаємооцінка, зворотний зв'язок) (Гуржій, 2016).

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, вважаємо, що формування риторичної компетентності здобувачів освіти старшої школи є важливим завданням сучасної школи, бо це дозволяє підготувати учнів до реальних викликів життя. Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) виконують ключову роль у цьому процесі, сприяючи розвитку комунікативних, критичних та аналітичних навичок учнів. Використання сучасних медіа (інтерактивні платформи, віртуальна реальність, подкасти та блоги) дозволяє не лише розширити доступ до інформації, але й зробити навчальний процес більш інтерактивним та практично орієнтованим. ІКТ надають

можливості для вивчення та аналізу мовлення, риторичних прийомів, засобів переконання та маніпуляцій. Таким чином, інтеграція ІКТ у процес навчання сприяє не тільки засвоєнню теоретичних знань, а й розвитку навичок критичного мислення, грамотного використання інформації та ефективної комунікації, що є ключовими компонентами підготовки учнів до життя в умовах інформаційного суспільства.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в аналізі того, як інтеграція ІКТ може підвищити інтерес старшокласників до навчання риторики; визначенні факторів, що найбільше впливають на мотивацію учнів; дослідженні зв'язків між риторичною компетентністю та іншими компетентностями (цифрова грамотність, критичне мислення, емоційний інтелект) і пошуку ролі ІКТ в їх інтегрованому розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

- Вдович, С. (2017). *Використання інформаційно-комунікаційних технологій в естетичному вихованні молоді*. Львів: ЛДУ БЖД. (Vdovych, S. (2017). *The use of information and communication technologies in the aesthetic education of youth*. Lviv: Lviv State University of Life Safety of the State Emergency Service of Ukraine).
- Герман, В., Устименко, О. (2023). Методика формування риторичної компетентності учнів старшої школи. *Молодий вчений*, 10 (122), 28-32. (Herman, V., Ustimenko, O. (2023). Methodology for the formation of rhetorical competence of high school students. *Young Scientist*, 10 (122), 28-32).
- Голуб, Н. (2012). *Риторична компетентність учнів старших класів*. Київ: Ін-т педагогіки. (Holub, N. (2012). *Rhetorical competence of high school students*. Kyiv: Institute of Pedagogy).
- Гуревич, Р., Кадемія, М. Ю., Шевченко, Л. С. (2012). *Інформаційні технології навчання: інноваційний підхід*. Вінниця: ТОВ фірма «Планер». (Gurevich, R., Kademiya, M. Yu., Shevchenko, L. S. (2012). *Information technologies of education: innovative approach*. Vinnytsia: LLC firm "Planer").
- Гуржій, А., Гуревич, Р., Кадемія, Р. та ін. (2016). *Інформаційно-комунікаційні технології у професійно-технічній освіті: монографія*. У 2 частинах. Ч. 1. Вінниця: Нілан-ЛТД. (Gurzhiy, A., Gurevich, R., Kademiya, R. et al. (2016). *Information and communication technologies in vocational education: monograph*. In 2 parts. Part 1. Vinnytsia: Nilan-LTD).
- Ісаєнко, Т., Лисенко, А. (2019). *Риторика: навч. посіб.* Полтава: НТУ. (Isayenko, T., Lysenko, A. (2019). *Rhetoric: educational manual*. Poltava: National Technical University).
- Мова – ДНК нації. URL : <https://ukr-mova.in.ua/exercises/> (*Language is the DNA of a nation*).
- Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми* (2018). Зб. наук. пр. Випуск 51. Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер». (*Modern information technologies and innovative teaching methods in training specialists: methodology, theory, experience, problems* (2018). Collection of scientific works. Issue 51. Kyiv-Vinnytsia: LLC "Planer". 465 p.).

SUMMARY

Herman Viktoriia, Venyukova Elizaveta. The role of information and communication technologies (ict) in the formation of rhetorical competence of senior grade students.

The article identifies the importance and potential of information and communication technologies (ICT) in the process of forming rhetorical competence of high school students. Modern approaches to the use of digital tools for the development of speech skills, communicative culture and the ability to confidently present one's thoughts are analyzed. Rhetorical competence is defined as a set of knowledge, skills and abilities necessary for creating an effective public speech. ICT is considered as a tool for increasing the effectiveness of the educational process. The impact of ICT on the formation of such key aspects of rhetorical competence as logical and structured expression, expressiveness of speech, communicative adaptability and critical thinking is considered. Particular attention is paid to the practical aspects of using ICT in the educational process, in particular the use of multimedia resources, virtual discussion platforms, video recordings of public speeches and specialized applications for rhetorical training. It is argued that the integration of digital technologies in increasing the effectiveness of students' learning, expanding their opportunities for independent learning and developing a communicative commission. Based on modern pedagogical research and practical experience, the authors note the effectiveness of using ICT to improve rhetorical skills, in particular the construction of persuasive speech, expressiveness of speech and confidence during public speeches. The conclusions of the article confirm that ICT significantly expand the possibilities of teaching rhetoric, make it more interactive, adaptive and personalized. The proposed methodological recommendations can be useful for teachers who seek to improve the teaching of rhetoric in high school.

Key words: critical thinking, educational innovations, educational technologies, information and communication technologies (ICT), learning technologies, rhetorical competence, rhetorical skills, speech culture, video analysis.

УДК 37.015.3:371.7:159.9

Інна Литвин

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
ORCID ID 0000-0002-8946-1449

Тетяна Зорочкіна

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
ORCID ID 0000-0002-6321-0852

Олена Коломієць

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького,
ORCID ID 0000-0002-1343-4268

Тетяна Демиденко

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького,
ORCID ID 0000-0003-4864-1512

DOI 10.24139/2312-5993/2024.06/342-354

ПРОФІЛАКТИКА ПРОЯВУ БУЛІНГУ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті розглядається проблема булінгу в шкільному середовищі як одного з найпоширеніших видів насильства серед дітей. Аналізуються